

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

એમ/એસ. ખાન સાહેબ એમ. હસનજી અને પુત્રો

વી.

મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય

(બી. પી. સિંકા, સી. જે., પી. બી. ગજેન્દ્રગડકર, કે. એન. વાંચુ, કે. સી. દાસ
ગુપ્તા અને જે. સી. શાહ, જે. જે.)

ખાણકામ લીઝ-કરાર-બંધારણીય માન્યતા-સમજૂતી હેઠળ વધેલા નિયમ પર રોયલ્ટીની પ્રાપ્તિ, જો રદબાતલ હોય તો-ખાણ નિયમો, ૧૯૧૩, નિયમ ૬૦-ખાણ અને ખનીજ (નિયમન અને વિકાસ) અધિનિયમ, ૧૯૪૮ (૧૯૪૮નો LIII), કલમ ૪-ખનીજ રાહત નિયમો, ૧૯૪૯-ભારતનું બંધારણ, કલમ ૩૧ (૧).

અપીલકર્તાઓએ ૧૮૯.૭૬ એકર જમીનના સંદર્ભમાં કોલસો કાઢવા માટે ખાણકામ લીઝની પરવાનગી લીધી હતી.ઉપરોક્ત જમીનની આજુ-બાજુની જમીનોના માલીક પાસેથી જમીનો સંપાદન કરવા ઉત્સુક હતા. અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં ટ્રાન્સફર રાજ્ય સરકારની મંજૂરી વિના થઈ શકતી ન હતી.લાંબા પત્રવ્યવહાર અને વાટાઘાટો પછી, સરકાર રોયલ્ટીના વધેલા દરે સમગ્ર વધારાના વિસ્તાર સંબંધે એકત્રીત લીઝ લેવાની શરતને આધિન જરૂરી મંજૂરી આપવા સંમત થઈ હતી.અપીલકર્તાઓએ ૧૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૯ના રોજ સરકાર સાથે સમજૂતી કરી હતી, જેના દ્વારા સરકારને ચૂકવવાપાત્ર રોયલ્ટીનો દર રૂ. ૫/- થી રૂ. ૧૦/- પ્રતિ ટન નક્કી કરવામાં આવેલો.જો કે કોઈ ઔપચારિક લીઝ-ડીડ કરવામાં આવ્યો ન હતો, પરંતુ અપીલકર્તાઓએ ૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૭થી ૩૦ જૂન, ૧૯૪૯ના સમયગાળા દરમિયાન સરકારની પરવાનગી સાથે ખાણોમાં કામ કર્યું હતું અને રૂ. ૪૦૮૬૫/- વ્યાજ સહિત, રોયલ્ટી દ્વારા, ફ્રેન્ચાઈઝી-માર્ફ, ૧૯૬૦માં વિરોધ હેઠળ ઉપરોક્ત રકમ ચૂકવી હતી. અપીલકર્તાઓએ વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ સમક્ષ દાવો કર્યો હતો કે તેઓ ૧૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૯ના કરારની શરતોથી બંધાયેલા નથી અને ૨૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૪ના લીઝ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી રકમ કરતાં વધુ રકમ સરકારને ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી અને અન્ય અનુસંગિક રાહતનો પણ દાવો કર્યો હતો.આ દાવાનો ચુકાદો ગુણદોષ પર આપવામાં આવ્યો અને વાદીની તરફેણમાં

હુકમનામું કરવામાં આવ્યું. જે ચુકાદા સામે પ્રતિવાદીએ અપીલ કરતા, ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટના ઠરાવ અને હુકમનામાને ઉલટાવી દીધો અને ખર્ચ સાથે દાવો ફગાવી દીધો.

એવું ઠરાવવામાં આવે છે કે, ૧૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૯ના કરારમાંથી, તે સ્પષ્ટ છે કે રાજ્યપાલ ભાડૂતની હેસીયતથી હતા, તેથી, ૧૯૧૩ના ખનિજ નિયમો વૈધાનિક બળ ધરાવે છે અને હાથ ઉપરના કેસમાં લાગુ પડે છે એમ ધારીને પણ, રાજ્યપાલ લીઝ આપનાર હોવાથી એવું માનવું આવશ્યક છે કે તેમણે નિર્ણય લીધો હતો કે સુધારેલી શરતો રાજ્યના હિતમાં હતી, અને તેથી, લીઝની સુધારેલી શરતો પક્ષો પર બંધનકર્તા હતી; વધુમાં આખરે અપીલકર્તાઓએ સ્વીકાર્યું હતું કે નિયમો વૈધાનિક ન હતા, ઉપરોક્ત કરાર રદબાતલ ન હતો.

ખનિજ રાહત નિયમો, ૧૯૪૯ ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૯ના રોજ અમલમાં આવ્યા હતા, જેની કોઈ પૂર્વલક્ષી અસર નહોતી અને આ કરારને જાન્યુઆરી, ૧૯૪૯માં અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું.આમ એવા કોઈ નિયમો અસ્તિત્વમાં નહોતા કે જેનું ઉદ્બંધન થઈ શકે.

વધુમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે, સરકારને ચૂકવણી કરારની શરતો હેઠળ પ્રાપ્ય હોવાથી, તે પ્રતિબંધીત નથી, એવું ન કહી શકાય કે રાજ્યએ તેમને બંધારણની કલમ ૩૧ (૧) ના અર્થમાં કોઈ પણ મિલકતથી વંચિત રાખ્યા છે.

દિવાની અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર:સિવિલ અપીલ નંબર ૬૪૫/૧૯૬૧.

પ્રથમ અપીલ નંબર ૧૮૧/૫૨ માં મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટના ૨૦ એપ્રિલ, ૧૯૫૭ ના ચુકાદા અને હુકમનામા સામે અપીલ.

અપીલકર્તા વતી હરદયાળ હાર્ડી, એસ. એન. એન્ડલી અને રામેશ્વર નાથ.

પ્રતિવાદી માટે બી. સેન અને આઈ. એન. શ્રોફ.

૧૯૬૨. ૧૯ નવેમ્બર.અદાલતનો ચુકાદો મુખ્ય ન્યાયમુર્તીશ્રી સિંઘા દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

બંધારણની કલમ ૧૩૩ હેઠળ ૧૬ એપ્રિલ, ૧૯૫૮ના રોજ જબલપુર ખાતે મધ્ય પ્રદેશ ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા આપવામાં આવેલા પ્રમાણપત્ર પરની આ અપીલ, ૧૯૬૨ની પ્રથમ અપીલ નંબર ૧૮૧માં તે અદાલતના ચુકાદા અને હુકમ વિરુદ્ધ નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે, જેમાં ૨૫ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૨ના રોજ નિર્ણય કરાયેલા ૧૯૫૧ના દીવાની દાવો નંબર ૩-Aમાં વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ, ચિંદવાડાના ચુકાદાને ઉલટાવી દેવામાં આવ્યો હતો, જેના દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટે વાદીની તરફેણમાં રૂ. ૪૦૮૬૫/- અને વ્યાજ ચુકવવાનું હુકમનામું કરેલું.

પક્ષો વચ્ચેના વિવાદના મુદ્દાઓને સમજવા માટે નીચેની હકીકતો જણાવવી જરૂરી છે. ભોપાલના એક હાજી સૈયદ ઝહીરુદ્દીન પાસે ખાણકામની લીઝ- હતી. તારીખ ૨૯ મે, ૧૯૨૩ના રોજ ચિંદવાડા જિલ્લામાં કોલસા કાઢવા માટે ૧૮૯-૭૬ એકર જમીનના સંદર્ભમાં અપીલકર્તાઓએ તે લીઝ મુજબની જમીન સોંપવામાં આવી હતી. તારીખ સપ્ટેમ્બર ૪, ૧૯૪૦. ઉપરોક્ત લીઝ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા વિસ્તારને અડીને કોલસા ધરાવતા વિસ્તારો હતા. અપીલકર્તાઓ તેમના સંબંધિત માલિકો પાસેથી તે અડીને આવેલી કોલિયરીઝ મેળવવા માંગતા હતા. અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં ટ્રાન્સફર રાજ્ય સરકારની મંજૂરી વિના થઈ શકતી ન હતી. લાંબા પત્રવ્યવહાર અને વાટાઘાટો પછી, સરકાર અપીલકર્તાઓને તે નજીકની જમીનોના હસ્તાંતરણ માટે જરૂરી

મંજૂરી આપવા સંમત થઈ હતી, જે શરતને આધિન હતી કે તેઓએ રોયલ્ટીના વધેલા દરે સમગ્ર વધારાના વિસ્તારના સંદર્ભમાં એકીકૃત લીઝ લીધી હતી. અપીલકર્તાઓએ ૧૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૯ (Ex.P ૩) ના રોજ સરકાર સાથે કરાર કર્યો હતો, જેના દ્વારા સરકારને ચૂકવવાપાત્ર રોયલ્ટીનો દર રૂ. ૫/- થી રૂ. ૧૦/- પ્રતિ ટન.જો કે કોઈ કરવામાં આવેલો ઔપચારિક લીઝ ડીડકરવામાં આવ્યો ન હતો, પરંતુ અપીલકર્તાઓએ ૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૭થી ૩૦ જૂન, ૧૯૪૯ના સમયગાળા દરમિયાન સરકારની પરવાનગી સાથે ખાણોમાં કામ કર્યું હતું. આ રીતે કાઢવામાં આવેલા કોલસાના સંદર્ભમાં, અપીલકર્તાઓએ સરકારને રૂ. ૪૦૮૬૫/-, વ્યાજ સહિત, રોયલ્ટી દ્વારા ફેબ્રુઆરી-માર્ચ, ૧૯૬૦માં વિરોધ હેઠળ ઉપરોક્ત રકમ ચૂકવી હતી.

વાદીઓએ ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૧માં વર્તમાન કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી, જેમાં જાહેરાત કરવામાં આવી હતી કે તેઓ ઉપરોક્ત ૧૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૯ના કરારની શરતોથી બંધાયેલા નથી અને તેથી તેઓ ૧૯૨૩ના લીઝ દ્વારા અને ૨૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૪ના લીઝ દ્વારા તેમને હસ્તાંતરિત જમીનના સંદર્ભમાં નક્કી કરવામાં આવેલી રકમ કરતાં વધુ રકમ સરકારને ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી. તેઓએ પ્રતિવાદી, મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય સામે મનાઈ હુકમનો પણ દાવો કર્યો હતો. રૂ. ની ઉપરોક્ત રકમ પરત કરવાની દાદ પણ માંગવામાં આવી હતી. ૪૦૮૬૫/- વત્તા વ્યાજ રૂ. ૧૯૮૫/- એ રકમની ચૂકવણીની તારીખથી કુલ

૩. ૪૦૮૬૫/- વ્યાજ પેન્ડન્ટ લાઇટ અને ડેક્રિટલ રકમ પર ૬ ટકા ભાવિં વ્યાજનો પણ દાવો કરવામા આવ્યો હતો.

તેમના દાવાના સમર્થનમાં વાદીઓ વતી કરવામાં આવેલ દલીલો એ હતી કે ઉપરોક્ત કરાર રદબાતલ હતો કારણ કે તે ૧૯૧૩ના ખાણકામ નિયમોના નિયમ ૫૦નું ઉલ્લંઘન હતું, તેમજ તે ખાણ અને ખનીજ (નિયમન અને વિકાસ) અધિનિયમ (૧૯૪૮ના XIII) ની કલમ ૪નું ઉલ્લંઘન હતું. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સરકાર દ્વારા પક્ષો વચ્ચે પસાર થયેલા પત્રવ્યવહારમાં રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સરકાર ખાણકામની લીઝના સંદર્ભમાં નવી નીતિ અપનાવવા જઈ રહી છે, જેમાં વધેલી રોયલ્ટી પર લીઝની મંજૂરી સામેલ છે. વાદીઓએ વધુમાં ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે, આ કરાર તે ખોટી રજૂઆતના પ્રભાવ હેઠળ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, તેમની સામે અમલપાત્ર ન હતો.

સરકાર દ્વારા આ દાવાને આ આધાર પર પડકારવામાં આવ્યો હતો કે જ્યાં સુધી પ્રાંતોની વાત છે ત્યાં સુધી ૧૯૩૫ના બંધારણ અધિનિયમ પછી ૧૯૧૩ના ખનીજ નિયમોની કોઈ બંધનકર્તા અસર નથી; તે નિયમો સરકારના ગૌણ અધિકારીઓના માર્ગદર્શન માટે માત્ર વિભાગીય સૂચનાઓ હતા; અને સરકાર નવા ભાડાપટ્ટાઓના સંદર્ભમાં પોતાની રીતે સોદો કરવા માટે સ્વતંત્ર

હતી.એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ખાણ અને ખનીજ (નિયમન અને વિકાસ) અધિનિયમ ૧૯૪૮, જે તે હેઠળ બનાવેલા નિયમો સાથે વાંચવામાં આવે છે, તે લીઝ પર લાગુ થતો નથી કારણ કે આ નિયમો પછીથી અમલમાં આવ્યા હતા.સરકારે એ વાતને પણ નકારી કાઢી હતી કે સરકાર દ્વારા વાદીઓને કોઈ ખોટી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી, જોકે તે સાચું હતું કે સરકાર રોયલ્ટીના સુધારેલા ધોરણમુજબના નવા નિયમો જાહેર કરવાનો ઇરાદો ધરાવતી હતી, પરંતુ જે આખરે અમલમાં આવ્યા ન હતા.તેથી, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વાદી પાસે દાવામાં દાવો કરવામાં આવેલી રાહત માટે કાર્યવાહીનું કોઈ કારણ નથી.

વિક્રત વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ, છિંદવાડાએ ૨૫ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૨ના તેમના ઠરાવ અને હુકમનામા દ્વારા દાવાને ચુકાદો આપ્યો હતો, જેમાં દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે વાદીઓ તેમના દ્વારા માંગવામાં આવેલી જાહેરાત માટે હકદાર છે, તેમજ વિરોધ હેઠળ તેમના દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી રકમના વળતરની પરિણામી રાહત માટે પણ, એટલે કે, રૂ. ૪૦૮૬૫/- સાથે રૂ. ૯૯૨/૮-દાવાની તારીખ સુધી વાર્ષિક ૩ ટકાના વ્યાજસાથે, તેમજ વસૂલાતની તારીખ સુધી ૩ ટકાના સમાન દરે વ્યાજ બાકી રહે છે.

પ્રતિવાદી, મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યની અપીલ પર, ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમને ઉલટાવી દીધો અને સમગ્ર ખર્ચ સાથે દાવાને ફગાવી દેવાનો હુકમનામું પસાર કર્યું.ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે સરકાર ૧૯૧૩ના નિયમોથી બંધાયેલી નથી, જેની પાસે કોઈ વૈધાનિક બળ નથી અને ૧૯૪૮ના અધિનિયમ હેઠળ બનાવેલા ૧૯૪૯ના નિયમો આ કેસમાં સમાયેલા પ્રશ્નોમાં લાગુ પડતા નથી, કારણ કે તેમની કોઈ પૂર્વલક્ષી કામગીરી નથી.ઉચ્ચ અદાલતે એવું પણ માન્યું હતું કે સરકાર દ્વારા કોઈ ખોટી રજૂઆત કરવામાં આવી નથી અને વાદીઓ કોલસાના સંદર્ભમાં ઉચ્ચ બજારનો લાભ લેવા માટે તેમની ખાણકામની કામગીરી શરૂ કરવા માટે કરારકરવા માટે ઉત્સાહિત હતા, અને તેઓએ તેમની આંખો ખુલ્લી રાખીને અને કોઈપણ પ્રભાવ વિના કરાર કર્યો હતો.અપીલકર્તાઓએ અરજી કરી હતી અને હાઈકોર્ટ પાસેથી જરૂરી પ્રમાણપત્ર મેળવ્યું હતું.આ રીતે આ કેસ અંગેની અદાલત સમક્ષ આવેલો છે.

આ અદાલતમાં અપીલકર્તાઓ વતી સખત દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ૧૯૧૩ના નિયમો શરતોમાં અનિવાર્ય હતા અને તેને વૈધાનિક બળ હતું જે રાજ્ય સરકારને બંધનકર્તા છે અને આ નિયમોની શરતોનું ઉલ્લંઘન કરીને પક્ષો વચ્ચે કરવામાં આવેલ કોઈપણ લીઝ અથવા કરાર સંપૂર્ણપણે રદબાતલ ગણાશે.અપીલકર્તાઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે સરકાર વાદીઓ

પાસેથી રોયલ્ટીના ઊંચા દરે રકમ વસૂલવા માટે હકદાર નથી અને તેમનો દાવો કાયદાઆધારિત છે.પરંતુ પ્રતિવાદી વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તે નિયમો ગવર્નર-જનરલ ઇન કાઉન્સિલ દ્વારા કાઉન્સિલમાં ભારતના સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટની મંજૂરી હેઠળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા, અને જેમ કે તેઓ સરકારના અધિકારીઓ પર વિભાગીય સૂચનાઓ તરીકે બંધનકર્તા હતા, પરંતુ તે પોતે સરકાર માટે બંધનકર્તા ન હતા.અમારા મતે, આ દલીલ માની શકાય તેવી છે.નિયમ ૧, જે નીચે પ્રમાણે છે, તે પોતે જ સ્પષ્ટ કરે છે કે સંબંધિત સરકાર નિયમમાં નિર્ધારિત સામાન્ય નિયમને અપવાદ આપી શકે છે:

"૧.કોઈ પણ સ્થાનિક સરકાર દ્વારા ખનિજોની સંભાવના અથવા ખાણો અને ખનિજોની લીઝ માટે કોઈ પણ લાઇસન્સ આ નિયમો અનુસાર સિવાય, કાઉન્સિલમાં ભારતના રાજ્ય સચિવની અગાઉની મંજૂરી સિવાય, અથવા ગવર્નર-જનરલ કાઉન્સિલની મંજૂરી સિવાય, કોઈપણ સામાન્ય અથવા વિશેષ સત્તા હેઠળ આપી શકાય નહીં, જે તેમણે કાઉન્સિલમાં રાજ્ય સચિવ પાસેથી આ વતી પ્રાપ્ત કરી હશે.

સામાન્ય નિયમ એ છે કે ખનિજોની સંભાવના અથવા ખાણો અને ખનિજોના ભાડાપટ્ટા માટે લાઇસન્સ આપવાની બાબતમાં સરકારના અધિકારીઓ દ્વારા નિયમોનું પાલન કરવું પડશે પરંતુ ઉપરોક્ત નિયમ બનાવનારા અધિકારીઓની અગાઉની મંજૂરી સાથે અપવાદ કરી શકાય છે. ૧૯૩૫નો ભારત સરકારનો કાયદો અમલમાં આવ્યો ત્યાં સુધી આ સ્થિતિ કાયદામાં ચાલુ રહી. તે કાયદા દ્વારા અસરગ્રસ્ત બંધારણીય ફેરફારોના પરિણામે, ૧ એપ્રિલ, ૧૯૩૭ થી રાજ્યના સચિવ અને ગવર્નર-જનરલને ગવર્નર દ્વારા બદલવા પડ્યા હતા. તે તારીખથી રાજ્યપાલને નિર્ધારિત સામાન્ય નિયમમાં અપવાદ કરવાની સત્તા આપવામાં આવશે. આ કિસ્સામાં, તે Ex થી સ્પષ્ટ છે. જાન્યુઆરી, ૧૯૪૮ ના રોજનો કરાર-કે રાજ્યપાલ ભાડા પેટે આપનાર હતા. તેથી, જો આપણે ધારીએ કે નિયમો વૈધાનિક બળ ધરાવે છે અને હાથ ઉપરના કેસને લાગુ પડે છે, તો રાજ્યપાલ લીઝ આપનાર હોવાથી એવું માનવું જોઈએ કે તેમણે નક્કી કર્યું હતું કે સુધારેલી શરતો રાજ્યના હિતમાં છે. અને, તેથી, લીઝની સુધારેલી શરતો પક્ષો માટે બંધનકર્તા હતી. જો કે અપીલકર્તાઓનો કેસ શરૂ કરતી વખતે તેમના વકીલે આ દાવામાં ભાર મૂક્યો હતો કે ૧૯૧૩ના નિયમો વૈધાનિક હતા, પરંતુ તેઓ તેના વૈધાનિક સ્રોત તરફ ધ્યાન દોરવામાં અસમર્થ હતા. આખરે, તેમણે સ્વીકારવું પડ્યું કે નિયમો વૈધાનિક ન હતા. આમ હોવાથી, ૧૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૮ની સમજૂતી શૂન્ય હતી.

આ સંબંધમાં ૧૯૪૮ના અધિનિયમ અને તે હેઠળ બનાવેલા નિયમોની જોગવાઈઓના આધારે કરવામાં આવેલ દલીલો બાબતે વૈકલ્પિક આધાર પર વિચાર કરવો જરૂરી છે.આ કાયદો ૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૪૮ના રોજ અમલમાં આવ્યો હતો અને ખનિજ રાહત નિયમો, ૧૯૪૮ તરીકે ઓળખાતા નિયમો કાયદાની કલમ ૫ હેઠળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ આ નિયમો ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૮ના રોજ અમલમાં આવ્યા હતા.દેખીતી રીતે આ નિયમોની કોઈ પૂર્વલક્ષી અસર નથી.કાયદાની કલમ ૪ નીચે મુજબ છે:

"આ અધિનિયમની શરૂઆત પછી આ અધિનિયમ હેઠળ બનાવેલા નિયમો અનુસાર સિવાય કોઈ ખાણકામની લીઝ આપવામાં આવશે નહીં.

આથી, ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૮ના રોજ અથવા તે પછી આપવામાં આવેલી કોઈપણ ખાણકામની લીઝ ઉપર જણાવેલા નિયમોનું પાલન કરતી હોવી જોઈએ.પરંતુ આ કરાર પક્ષકારો વચ્ચે ઘણા વર્ષો સુધી ચાલેલી વાટાઘાટોનું પરિણામ હતું અને જાન્યુઆરી ૧૯૪૮માં તેને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું.અપીલકર્તાઓએ, સરકારની પરવાનગી સાથે, સરકાર દ્વારા આગ્રહ કરાયેલી શરતો પર ખાણકામની કામગીરી હાથ ધરી હતી અને જે સમયગાળા માટે અપીલકર્તાઓ પાસેથી રોયલ્ટીની વસૂલાત કરવામાં આવી હતી તે સમયગાળા

માટે એવા કોઈ નિયમો અસ્તિત્વમાં ન હતા, જેનું ઉદ્ધંધન થયું હોવાનું કહી શકાય.તેથી, અમે નિયમોની અસરથી ચિંતિત નથી, જે ૧૯૪૯માં જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા અને ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૯ના રોજ અમલમાં આવ્યા હતા.તેથી, જો ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૯ના રોજ અને તે પછી તેની કામગીરીના સંદર્ભમાં આપણી સામેના કરાર પર સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યા હોત તો કાનૂની સ્થિતિ શું હોત તે ધ્યાનમાં લેવાનું આપણે બંધ કરવાની જરૂર નથી.

એકમાત્ર અન્ય આધાર જેના પર કરારની શરતોની અમલીકરણક્ષમતા પર સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે સરકાર દ્વારા ખોટી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તે રોયલ્ટીના દરમાં વધારો કરવા જઈ રહી હતી, અને તે તે માન્યતાના પ્રભાવ હેઠળ હતી કે અપીલકર્તાઓએ પ્રશ્નમાં કરાર કર્યો હતો.આ દલીલ માન્ય રાખવી થોડી મુશ્કેલ છે.સમજૂતી પર આ આધાર પર સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી કે સમજૂતી હેઠળ વધુ ભારે શરતો પર ભાર મૂકવા માટે અનુદાન આપનાર દ્વારા કોઈ અનુચિત પ્રભાવ અથવા બળજબરી કરવામાં આવી હતી.ઉચ્ચ અદાલતે સૂચવ્યું હતું તેમ, અપીલકર્તાઓ વધારાના વિસ્તારને લેવા અને પક્ષકારો વચ્ચે પરસ્પર સંમત થયેલી શરતો પર કોલસાની ખાણો પર કામ કરવાની ઉતાવળમાં હતા.એવો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો ન હતો કે કોઈ પરસ્પર ભૂલ હતી જેણે કરારને દૂષિત કર્યો હોવાનું કહી શકાય.પરંતુ માત્ર એટલા માટે કે ખાણકામના નિયમોમાં સુધારાનો મુસદ્દો ૧૨ જુલાઈ, ૧૯૪૭ના

રોજ જનતા પાસેથી વાંધાઓ આમંત્રિત કરવા માટે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો. તેને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું ન હતું, તે વાદીઓ સામે કાર્યવાહીનું કોઈ કારણ પૂરું પાડશે નહીં.તેઓ પોતાની આંખો ખુદી રાખીને અને પોતાની અને સરકાર વચ્ચે આ બાબતે સંપૂર્ણ ચર્ચા કર્યા પછી આ સમજૂતીની શરતો પર સંમત થયા હતા.તે શરતો અન્ય ભાડૂતને આપવામાં આવેલી અન્ય કોઈપણ લીઝ કરતાં વધુ મુશ્કેલ હોઈ શકે છે, પરંતુ તે તેમની વચ્ચેના કરારને દૂષિત કરશે નહીં.

અપીલકર્તાઓ વતી તેમના વાંધાઓને બંધારણીય ધોરણે મૂકવાનો નબળો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે રાજ્ય દ્વારા અપીલકર્તાઓ પર લાદવામાં આવેલી શરતો કાયદાની સત્તા વિના મિલકતને વંચિત કરવા સમાન હશે.તે સ્પષ્ટ છે કે દલીલ માનવા લાયક નથી આ આધાર કોઈ કારણ કે રાજ્યએ તેમને કોઈ પણ સંપત્તિથી વંચિત રાખ્યા નથી.તેમણે સરકારને જે ચૂકવણી કરી છે તે કરારની શરતો હેઠળ પ્રાપ્ય હતી, જે ઉપર નોંધાયેલા તારણો પર દૂષિત નથી.અમે જે કરારને લાગુ પાડવા યોગ્ય માનીએ છીએ તે હેઠળ, પ્રતિવાદીએ સખત સોદો કર્યો હોઈ શકે છે પરંતુ તે બંધારણની કલમ ૩૧ (૧) ના પ્રતિબંધ હેઠળ લાવી શકાતો નથી, એમ ધારીને પણ કે બંધારણ પ્રશ્નમાં વ્યવહારને લાગુ પડે છે.

અપીલના સમર્થનમાં કરાયેલા દલીલો તમામ આધારો નિષ્ફળ જતાં, આથી નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે અપીલને ખર્ચ સાથે બરતરફ કરવામાં આવે.

અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.